

ลักษณะของการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงิน

ความจำเป็นที่ต้องมีการเปิดเผยข้อมูล

ความจริงก้าวหน้าทั้งทางอุตสาหกรรมและธุรกิจต่าง ๆ ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว และนับวันก็จะยิ่งขยายตัวในอัตราส่วนที่สูงขึ้นตามลำดับ เมื่อมีการขยายตัวมากขึ้นเท่าใด ก็จะมีผู้เข้ามาเกี่ยวข้องและรับผิดชอบ ตลอดจนมีส่วนได้เสียเพิ่มมากขึ้นตามส่วน เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องมีฐานอย่างใดอย่างหนึ่งเป็น เครื่อง เปรียบเทียบ เพื่อทำการตัดสินใจ ในปัจจุบันนี้ก็ยึดถือข้อมูลทางการเงินประกอบกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับฐานะและสมรรถภาพการหากำไรของหน่วยธุรกิจนั้น เพื่อใช้ในการตัดสินใจของบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลที่ใช้ตัดสินใจสำหรับฝ่ายจัดการ ผู้ลงทุน เจ้าหนี้ ตลอดจนผู้ที่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับธุรกิจนั้นประกอบด้วยข้อมูลที่เป็นตัวเลข และข้อมูลที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเลขได้ แต่ประเด็นที่สำคัญและจำเป็นที่สุดคือ ข้อมูลนั้นจะต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง ตรงตามที่ต้องการ และเป็นข้อมูลที่ทันกาล

ข้อมูลทางการเงินมีความยุ่งยากสลับซับซ้อนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะในบางครั้งก็มีหลักเกณฑ์และวิธีการที่ยอมรับกันโดยทั่วไปให้เลือกปฏิบัติได้หลายอย่าง นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับลักษณะของธุรกิจ ข้อกำหนดทางกฎหมาย เมื่อเป็นเช่นนี้งบการเงินของธุรกิจต่าง ๆ อาจจะไม่ใช่ประโยชน์แก่ผู้ใช้งบการเงินนั้น เลยก็ได้ ทั้งนี้เพราะข้อความที่ปรากฏในงบนั้นไม่ให้ความกระจ่างอย่างเพียงพอที่จะเข้าใจการดำเนินงานหรือเข้าใจฐานะของธุรกิจนั้น ถ้าผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจไม่สามารถเข้าใจงบการเงินที่สร้างขึ้นจะ เป็นอุปสรรคอย่างสำคัญที่ขัดขวางความจริงก้าวหน้าของธุรกิจ

ในปัจจุบันนี้จึงมีการเรียกร้องอยู่ทั่วไปให้มีการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินอย่างเพียงพอที่จะไม่ให้ผู้อ่านงบการเงินเข้าใจผิดในสาระสำคัญก่อนตัดสินใจ ทั้งนี้ การเปิดเผยข้อมูลนี้มีค่าใช้จ่ายเปิดเผยมากจนเป็นการขยายความสับสนอาจทำให้ธุรกิจเสียหายได้

ความหมายของการเปิดเผยข้อมูล

การที่จะให้คำจำกัดความของการเปิดเผยข้อมูลโดยให้คำจำกัดความนั้นกระตัดหรือ

เหมาะสมเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เพราะว่าวิธีการเปิดเผยข้อมูลนี้มีใช้เป็นที่ปฏิบัติหรือหลักการ หากเป็นเพียงแนวความคิดหรือมาตรฐานขั้นต่ำที่สมาคมทางวิชาชีพกำหนดให้สมาชิกปฏิบัติตาม มีวลีที่ใช้เกี่ยวกับการเปิดเผยหลายอย่างอันอาจก่อให้เกิดข้อสงสัยได้ เช่น การเปิดเผยอย่างสิ้นเชิง (Full Disclosure) การเปิดเผยตามสมควร (Fair Disclosure) และการเปิดเผยอย่างเพียงพอ (Adequate Disclosure)¹ ในวลีทั้งสามนี้ก็มิให้ความหมายที่ชัดเจนพอที่จะเห็นขอบเขตว่า การเปิดเผยข้อมูลที่เรียกกันแต่ละอย่างควรจะเปิดเผยมากน้อยเพียงใด

การเปิดเผยข้อมูลตามความหมายของพจนานุกรมนักบัญชีกล่าวว่า "คือการแสดงอย่างชัดเจนถึงความจริง หรือเงื่อนไขในงบดุลหรืองบการเงินอื่น โดยใช้คำศัพท์ เชิงบรรทัด หรือรายงานของผู้สอบบัญชี"² Securities and Exchange Commission (SEC) ให้คำจำกัดความว่า "คือข้อมูลที่จำเป็นสำหรับงบการเงินที่ต้องสนองความต้องการขั้นต่ำสุดของผู้ใช้งบการเงินเพื่อไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด"³ สมาคม AICPA กล่าวถึงการเปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอว่า

การแสดงงบการเงินให้ถูกต้องพอควรตามหลักการบัญชีที่ยอมรับทั่วไป รวมถึงการเปิดเผยสาระสำคัญอย่างเพียงพอ สาระสำคัญเหล่านี้ได้แก่แบบฟอร์มการจัดเรียงรายการ และหมายเหตุต่อท้ายงบการเงิน ศัพท์ที่ใช้ รายละเอียดประกอบงบการเงิน การแบ่งหมวดหมู่ของรายการในงบการเงิน หลักเกณฑ์ที่ใช้ สาระสำคัญเหล่านี้มิใช่จะมีเพียงเท่านั้น แต่ที่ระบุไว้เพื่อให้ง่ายต่อการกำหนดแบบลักษณะของการเปิดเผยข้อมูลเพื่อที่จะให้งบการเงิน แสดงข้อมูลที่เพียงพอ⁴

¹J.C. Ray (Editor), Independent Auditing Standards (New York: Holt Rinchert and Winsen, Inc, 1965) p. 388

²Eric L. Kohler, Dictionary for Accountants (Englewood Cliff: Prentice-Hall Inc, 1963) p. 187

³Rule 3-06 of Regulation S-X, Securities and Exchange Commission (Washington, D.C.) pp. 5-6

⁴Committee on Auditing Procedure of the AICPA; Statement on Auditing Standard No. 1, Codification of Auditing Standards and Procedures (New York: AICPA, 1973), p. 78

เพียงคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้นก็ยังมิได้ให้ความกระจ่างพอที่จะเข้าใจได้ดีว่า การเปิดเผยข้อมูลที่แท้จริงควรมีความหมายหรือควรมีขอบเขตเพียงใด

"ข้อมูลมีหลายประเภท และมีความจำเป็นในการใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน"⁵ ทั้งนี้เนื่องจากว่า ผู้ใช้งบการเงินหรือข้อมูลมีต่างกลุ่มต่างระดับกัน ซึ่งในแต่ละกลุ่มก็มีความจำเป็นที่ต้องการใช้ข้อมูลที่ไม่เหมือนกัน แม้แต่การนำข้อมูลไปใช้ในวัตถุประสงค์เดียวกัน และผู้ใช้ข้อมูลคนเดียวกัน เพียงแต่ใช้ในระยะเวลาที่ต่างกันก็อาจมีความจำเป็นที่ต้องใช้ข้อมูลที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะให้ความหมายของคำว่าเปิดเผยข้อมูลได้อย่างชัดเจน

เมื่อประมวลความหมายต่าง ๆ ของการเปิดเผยข้อมูลตามที่กล่าวข้างต้นเข้าด้วยกันแล้ว อาจให้ความหมายที่เป็นกลางที่สุดว่า การเปิดเผยข้อมูลคือ "การแสดงผลทางการเงินและข้อมูลอื่นอย่างชัดเจน เพียงพอที่จะสนองความต้องการขั้นต่ำสุดของผู้ใช้งบการเงิน เพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดในการพิจารณาเพื่อทำการตัดสินใจ โดยใช้คำศัพท์ เชิงอรรถ รายงานของผู้สอบบัญชี หรือวิธีการเปิดเผยข้อมูลโดยวิธีอื่นที่เห็นสมควร"



ความหมายข้างต้นนี้ อาจนำมาขยายความได้ดังนี้

1. "ข้อมูลทางการเงิน" หมายถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงบดุล งบกำไรขาดทุน งบกำไรสะสม งบกระแสเงินสด ตลอดจนงบแสดงการได้มาและการใช้เงินทุน
2. "ข้อมูลอื่น" หมายถึงข้อมูลอื่นนอกเหนือจากข้อมูลทางการเงินที่จำเป็นต้องใช้พิจารณาเพื่อตัดสินใจ เช่น นโยบายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม นโยบายการบริหารพนักงาน นโยบายในการวางแผนและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เช่นนี้เป็นต้น
3. "การแสดงผลอย่างชัดเจน" หมายความว่า ควรแสดงผลเหล่านี้ให้เป็น

⁵ Norton M. Bedford, Extensions in Accounting Disclosure (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1973 P. 8

ระเบียบง่ายต่อการอ่าน หลีกเลี่ยงการใช้ข้อความที่คลุมเคลือ หรือตีความได้หลายแง่ เช่น เขียนหมายเหตุต่อท้ายงบดุลว่า "ที่ดินเหล่านี้ยังมีข้อผูกพันตามกฎหมายอยู่" ผู้อ่านงบการเงินอาจตีความได้หลายแง่ อาจจะตีความว่า ที่ดินนี้ติดจำนอง หรือขายฝากไว้ หรือมีสัญญาให้บุคคลอื่นใช้สิทธิเหนือที่ดินนี้ หรือมีการะจำยอมต้องให้ผู้อื่นผ่านตามกฎหมาย การใช้ถ้อยคำเช่นนี้ไม่ให้ความชัดเจนแก่ผู้อ่านงบการเงินเลย จึงไม่มีประโยชน์อะไรต่อผู้ใช้งบการเงิน ถ้าใช้ข้อความเช่นนี้ในการเปิดเผยข้อมูลความข้างต้นถ้าต้องการแสดงอย่างชัดเจนแล้ว อาจใช้ข้อความว่า "ที่ดินเหล่านี้นำไปจำนองไว้กับธนาคาร ... เพื่อประกันเงินกู้ จำนวน ... บาท"

4. "ความต้องการขั้นต่ำของผู้ใช้งบการเงิน" หมายความว่า จะพิจารณาว่า ผู้ใช้งบการเงินในแต่ละคราวนั้น เป็นผู้ที่มีความสามารถเยี่ยงวิญญูชน (Prudent Man) ส่วนความสามารถของผู้ใช้งบการเงินที่มีมากเป็นพิเศษ หรือต่ำกว่าระดับปกติไม่น่าจะนำมาพิจารณาเป็นบรรทัดฐานในการหาความต้องการขั้นต่ำสุด ปัญหาที่น่าจะพิจารณาอีกประการหนึ่งก็คือ ในอาชีพและสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน บุคคลในแต่ละกลุ่มก็มีความสามารถเยี่ยงวิญญูชนต่างกันด้วย เช่น นักลงทุน (Prudent Investor) กับผู้สอบบัญชี (Prudent Auditor) ย่อมมีความต้องการขั้นต่ำสุดแตกต่างกัน ดังนั้น การสนองความต้องการขั้นต่ำสุดของผู้ใช้งบการเงินอาจจะพูดขยายความใหม่ได้ว่า "คือการสนองความต้องการขั้นต่ำสุดของผู้ใช้งบการเงินที่มีความสามารถเยี่ยงวิญญูชน (Prudent Man) ในอาชีพนั้น ๆ"

5. "ความเข้าใจผิดในการพิจารณาเพื่อทำการตัดสินใจ" หมายความว่า ข้อมูลทั้งหมดที่แสดงในงบการเงินและหมายเหตุท้ายงบการเงินควรจะให้ประโยชน์และจำเป็นต่อการพิจารณาในการตัดสินใจ ถ้าข้อมูลเหล่านี้ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจแล้ว ข้อมูลเหล่านั้นก็มีใช้ข้อมูลที่เปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอ แต่หากว่าความเข้าใจผิดของผู้ใช้งบการเงินเกิดจากความประมาทเลินเล่อของผู้ใช้งบการเงินนั่นเอง จึงควรจะต้องถือข้อมูลที่แสดงนั้นเป็นการเปิดเผยข้อมูลที่เพียงพอต่อการตัดสินใจของบุคคลที่มีความสามารถเยี่ยงวิญญูชนแล้ว

6. "วิธีการเปิดเผยข้อมูลโดยวิธีอื่นที่เห็นสมควร" หมายความว่า วิธีการเปิดเผยข้อมูลโดยวิธีอื่นนอกเหนือจากการใช้คำศัพท์เชิงอรรถ รายงานของผู้สอบบัญชีที่สามารถให้ประโยชน์แก่

ผู้ใช้งบการเงิน เช่น ใช้หมายเหตุต่อท้ายงบการเงิน จดหมายจากประธานบริษัทถึงผู้ถือหุ้น เป็นต้น ส่วนการเปิดเผยโดยวิธีที่เห็นสมควรนั้น จะเป็นการเห็นสมควรในทัศนะของใคร ซึ่งมีทั้งทัศนะของผู้ทำงบการเงิน รัฐบาล ฝ่ายจัดการ หรือผู้สอบบัญชี ตามความเห็นของผู้เขียนเห็นว่า ควรจะเป็นวิธีที่เห็นสมควรในทัศนะของผู้สอบบัญชี เพราะเป็นผู้มีอิสระในการให้ความเห็นมากกว่าฝ่ายอื่น ผู้ใช้งบการเงินก็อยากให้ออกเปิดเผยมากเพื่อประโยชน์ส่วนตนมากที่สุด อันอาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อกิจการได้

วิธีการเปิดเผยข้อมูล

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของผู้เสนองบการเงิน และผู้ใช้งบการเงินแตกต่างกัน จึงควรมีวิธีการเปิดเผยข้อมูลมากแบบมากวิธี เพื่อจะได้เลือกใช้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกลุ่มแต่ละโอกาส

วิธีการเปิดเผยข้อมูลอาจทำได้หลายอย่าง ดังนี้

1. ใช้ฟอร์มและการจัดเรียงรายการในงบการเงินซึ่งควรจะเป็นแบบที่นิยม (Conventional Form) กันทั่วไป อาจจะเป็นแบบบัญชี (Accounting Form) หรือแบบรายงาน (Report Form) ก็ได้ ตลอดจนการจัดเรียงและการแบ่งหมวดหมู่รายการในงบการเงินก็ควรทำตามแบบที่นิยมเช่นกัน ในงบดุลด้านสินทรัพย์อาจเรียงสินทรัพย์เดินสะพัดไปหาสินทรัพย์ประจำ ด้านหนี้สินและทุนควรเรียงตามลำดับหนี้ระยะสั้น หนี้ระยะยาว ส่วนของเจ้าของ
2. คำศัพท์ ควรใช้คำศัพท์ที่มีความหมายเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่าหมายถึงอะไร เพื่อป้องกันผู้ใช้งบการเงินไม่ให้เข้าใจผิดในความหมายของภาษา (Semantic Misleading)
3. ความในวงเล็บ ใช้เพื่อขยายความข้างหน้าให้ชัดเจนขึ้น การใช้ความในวงเล็บนี้ควรเป็นคำอธิบายสั้น ๆ อาจเป็นการบอกวิธีการตีราคา การอ้างถึงข้อความในงบอื่น หรือบอกถึงวิธีการเฉพาะอย่าง
4. เชิงอรรถ จะช่วยในการให้รายละเอียดข้อมูลในงบการเงินได้ละเอียดขึ้น เป็นการ

ยากที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ให้แน่นอนลงไปว่า ในกรณีใดควรใช้เชิงอรรถ เชิงอรรถจะมีประโยชน์มาก
สำหรับใช้ในการอธิบายข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวเลข หรือสามารถใช้อธิบายถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ได้ หรือต้อง
การแจกแจงรายละเอียดที่ไม่ยาวเกินไป มีนักบัญชีให้ความเห็นว่า "เชิงอรรถเป็นการเปิดเผยข้อมูล
โดยฝ่ายจัดการ"⁶ เชิงอรรถจะใช้เพื่อเปิดเผยข้อมูลใน ๓ กรณี คือ "1) ข้อมูลทางการเงินที่ไม่
ปรากฏในงบการเงิน 2) ข้อมูลทางบัญชีที่จะทำให้งบการเงินนั้นสมบูรณ์ขึ้น 3) ข้อมูลอื่นที่อาจ
จำเป็นต่อผู้ใช้งบการเงินนั้น"⁷ เชิงอรรถ "ควรจะอยู่หลังการเปิดเผยหลักการบัญชีที่ใช้"⁸

5. รายละเอียดประกอบงบการเงินและตาราง ควรเป็นการให้รายละเอียดต่าง ๆ ที่
จะช่วยให้การพิจารณางบการเงินทำได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้อาจได้แก่งบแสดงแหล่งที่มา
และการใช้เงินทุน ตารางดัชนีราคา เป็นต้น

6. ความเห็นในรายงานผู้สอบบัญชี ซึ่งมีอิสระในการเปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิธีการ
เปลี่ยนแปลงวิธีการบัญชีจากวิธีหนึ่งไปใช้อีกริธีหนึ่ง หรือผลแตกต่างสำหรับรายการที่ผู้สอบบัญชีกับผู้
ทำงบการเงินมีความเห็นไม่ตรงกัน ตามมาตรฐานการรายงานที่ AICPA และสมาคมนักบัญชีแห่ง
ประเทศไทยกำหนดไว้ ผู้สอบบัญชีต้องออกความเห็นเกี่ยวกับงบการเงินในรายงานของผู้สอบบัญชี

7. "เจตหมายของประธานกรรมการถึงผู้ถือหุ้น"⁹ ควรใช้ในกรณีที่มีเหตุการณ์กระทบ
กระเทือนต่อผลการดำเนินงานระหว่างงวด การคาดคะเนเกี่ยวกับอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจใน
อนาคต ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ไม่เป็นตัวเงิน

⁶J.C. Ray (Editor), Independent Auditing Standards (New York: Holt Rinchert and Winsen, Inc., 1964) p. 410

⁷Ibid., p. 412

⁸Lewis H. Young (Editor) "The Impact of Sec's New Disclosure Rules", Business Week (January 6, 1973) p. 58

⁹Eldon S. Hendriksen. Accounting theory Revised Edition (Homewood, Illinois: Richard D. Irwin, Inc., 1970) p. 564

การที่จะเลือกวิธีการเปิดเผยข้อมูลให้ได้ผลดีควรคำนึงถึงความสัมพันธ์ว่า ผู้ใช้งบการเงินนั้นใช้งบนั้นเพื่อจุดประสงค์ใด การแสดงรายการในงบการเงินก็ควรยึดถือข้อสมมติฐานเบื้องต้นทางการบัญชี เช่น ความสม่ำเสมอ (Consistency) ความสำคัญของรายการ (Materiality) การดำเนินงานต่อเนื่อง (Going Concern) ด้วย ซึ่งข้อมูลที่สำคัญทางการเงินควรสรุปมาไว้ในงบการเงิน ตลอดจนในรายละเอียดประกอบงบหรือเชิงอรรถและตารางต่าง ๆ หรือในที่อื่นตามความเหมาะสม เป็นการยากที่จะกำหนดให้แน่ชัดว่า รายการเช่นใดควรจะถูกเปิดเผยโดยวิธีการใด ทั้งนี้ยอมแล้วแต่ดุลยพินิจของผู้เสนองบการเงิน ว่าควรจะถูกแสดงโดยวิธีใดจึงจะให้ผู้ใช้งบการเงินได้รับประโยชน์เพื่อนำไปเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจได้มากที่สุด



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย